

Wat is vrijzinnig?

Vrijzinnigheid is een levenshouding, een mentaliteit. Wij streven een open, tolerante en vrije, kritische houding naar de samenleving, haar ontstaan en de toekomst. We gaan het gesprek aan tussen jong en oud, binnen eigen kringen met buitenstaanders, tussen christenen en andersdenkenden. Het betekent vooral dat we proberen goed te leven samen met de medemens.

En we beschouwen ons zelf, de wereld om ons heen en het ondoel van de wereld. Daarbij spelen de oerwoorden: bezinning, bevindingen en elken om zo te kunnen leven op ons eigen spiritueel niveau. We hebben recht op hem. De grote verscheidenheid van gedachten, de ruimte en het respect dat wordt ervaren voor het op eigen wijze geloven en denken. Wij voelen ons verwant met de ondogmatische traditie van het christendom.

In de Marge

Met opmaak: Lettertype: (Standaard)
+Hooftekst, 16 pt

Met opmaak: Links: 1,25 cm, Rechts: 0 cm

Verwijderd: aa

Verwijderd: proberen

Verwijderd: te bezonderen

Verwijderd: bezwaken, bewonderen en kritisch te bezonderen

Bemoediging

Door het coronavirus wordt het ons niet gemakkelijk gemaakt en het wordt er ook niet gezelliger op. Maar door de inspanningen van velen wordt er naast het spirituele, ook een sociale saamhorigheid teweeg gebracht. Het coronavirus vergt wel de nodige inventiviteit van ons allen, maar zo houden we de vrijzinnige trein in beweging. Wat niet kan of mag, doen we niet. Toch willen we elkaar proberen te blijven spreken en zelfs te ontmoeten. In de Sint Annakapel is hiervoor voldoende ruimte. De kerkdiensten kunnen hier, met wat aanpassingen, veilig plaatsvinden.

In november hebben we op, verzoek van de regering, ons programma in de Levensbron twee weken moeten stilleggen. Maar ook hier kunnen we weer met de nodige voorzichtigheid samenkomen. Door dingen te blijven ondernemen, willen we proberen eenzaamheid en verdriet bij elkaar te verzachten. Een vorm van pastoraat, met en door ons allen, moet ons op de been houden.

De adventsbijeenkomst met de nodige lekkernijen kunnen we u helaas niet aanbieden. Toch blijven we zoeken naar mogelijkheden om onze betrokkenheid met u te tonen. Op eerste Kerstdag mogen we elkaar in ieder geval wel ontmoeten in de Sint Annakapel. Hier kunnen we volgens de regels veilig samenkomen. De moderne tijd maakt het ook mogelijk de dienst d.m.v. streamen te volgen.

Ik hoop dat u ondanks deze periode, met haar vele restricties, warmte om u heen mag ervaren. Ik spreek de wens uit dat het komend jaar vrolijker mag zijn, waarin de ontmoeting weer centraal mag staan.

Saamhorigheid en vriendschap boven alles. Ik hoop u vaak te mogen ontmoeten.

Bram Carsouw, interim-voorzitter

IN DIT NUMMER:

Een woord van onze Voorzitter pag. 1

Colofon en vers pag. 2

Anneke: kinderen van Lesbos pag. 3-5

Woodbrookers pag. 6-8

Jona online pag. 9-10

Er moeten mensen zijn pag. 11-12

Preek over de ziel pag. 13-16

Gebed om behoud in de Coronacrisis

God van nabijheid,
toevlucht in onze nood.
We komen tot U
nu het zo moeilijk is
om elkaar nabij te komen.
Afstand houden zit niet in onze aard.
Help ons dan en troost ons.
Geef ons verbondenheid
met onze medemensen.
Help ons om elkaar tot steun te zijn
en elkaar te bemoedigen.
We vragen u om rust in ons hart
als we bang zijn.
We bidden voor iedereen
die getroffen is door het coronavirus,
en voor iedereen die om hen geeft.
We bidden voor allen
die werkzaam zijn
in het openbaar bestuur,
dat zij doen wat goed is
voor het belang van iedereen.
We bidden ook voor allen
die werken in de gezondheidszorg,
bescherm hen en sta hen bij.
Versterk ons geloof en onze hoop.
Dat we mogen beseffen
dat u dicht bij ons bent.
Wees ons een licht
in deze donkere dagen.
Amen.

Door dominee Harry de Reus

Colofon

Vereniging van Vrijzinnigen

Vloeddijk 62
8261 GD KAMPEN

kerkdienst gemist: www.kerkdienst-gemist/assets/740410

Voor een persoonlijk gesprek en/of inlichtingen over de vereniging, staan onderstaande personen u graag te woord:

Voorganger:

Ds. Anneke van der Velde
038-4525172
veld5834@planet.nl

Voorzitter:

Bram Carsouw a.i.

Penningmeester:

Henk Pippel
06-27325123

Algemene bestuursleden:

Bram Carsouw, Piety van den Berg-de Hoop, Janny Schuiling en Herman van der Leeden.

Secretariaat:

secr.vvfkampen.nop@gmail.com

Wilt u meer weten over de activiteiten die wij gedurende het seizoen organiseren?

Vraag dan onze programmabrochure aan of kijk op onze website voor de digitale en doorbladerbare versie.

www.vrijzinnigkampen.nl

Ook vindt u hier, in de kalender/agenda alle activiteiten op rij.

Deze uitgave kwam tot stand onder de bezielende leiding van Piety van den Berg - de Hoop.

De kinderen van Lesbos...

Door Anneke van der Velde

Ze zouden niet misstaan in mijn Kersttafereel. De kinderen van Lesbos. Ze zouden in een lange stroom aan komen lopen, verweesd, door de velden van Efrata, naar Bethlehem. Jonge kinderen, met allerhande kleding warm ingepakt. Vies, onverzorgd, maar met de onbevangen en stralende ogen van kinderen. Zoals we ze zo vaak zien op indringende foto's in de kranten en in het nieuws.

In mijn Kersttafereel zijn ze op zoek naar een kind waarvan verteld wordt dat het

licht zal brengen. Een kind, dat net als zij door hun ouders was meegenomen van vertrouwde grond. Een kind dat in de toekomst op de vlucht door zijn ouders meegenomen zal worden naar Egypte. Een vluchtelingenkind.

Ik zie ze lopen. Haveloos, warm ingepakt tegen de kou. Verwachting en jonge levenskracht stralen ze uit, maar ze dragen ook de vragen en de wanhoop in hun ogen. Op zoek naar het licht, op zoek naar een teken van hoop.

Ze komen de herders tegen. Even verwaarloosd als zij. De kinderen moeten

hun best doen niet verdrukt te worden door die mannen. Die ook opzoek zijn naar hoop, toekomst in hun bestaan. Die een bericht van de engelen hebben gekregen, dat hun redding is geboren in een stal, en dat ze een kind moeten gaan zoeken. Ze zijn gehaast, en duwen de kinderen opzij, op zoek naar hun geluk.

Ook de kinderen van Lesbos hebben de engelen horen zingen, in mijn Kersttafereel. Boodschappers van licht in hun donkere bestaan. Moment van schoonheid en ongekeerde pracht, in een lelijk, arm en schraal leven. Het drijft ze voort. De droom van licht en schoonheid die in hen is.

Iets verderop lopen de koningen, hoog op hun kamelen, met hun geschenken. Kistjes met kostbaarheden. Onbereikbaar voor de kinderen. De kinderen zijn een beetje jaloezers op dat kindje in de stal dat kennelijk al die kostbaarheden zal krijgen. Maar de wijze koningen zullen het wel weten. En ze volgen hen, de rij kinderen van Lesbos.

En zo arriveert er een bonte stoet bij de stal, begeleid door engelenkoren. De herders, de wijzen, en een lange rij kinderen van Lesbos.

De teleurstelling is groot, in mijn Kersttafereel. De herders schrikken: zo'n have-loos onderkomen hebben ze thuis ook. De stal komt hen maar al te bekend voor. Het armoedige, troosteloze gezinnetje dat er zit, is hun eigen leven, hun eigen bestaan. De wijze koningen voelen zich

ongemakkelijk. Moeten ze hun kostbaarheden aanbieden aan zo'n gevlucht achterstandsgezin? Zouden ze hun geschenken wel op waarde schatten? En dan de kinderen van Lesbos... Wat ze aantreffen is een kind zoals zichzelf. Door ouders meegenomen op reis, een tijdelijke afstandse slaapplek, waar de adem van dieren de warmte moet geven. Wat is er zo bijzonder aan dit kind? Ze zouden het zo op kunnen nemen in hun rij. Ze zouden het zo kunnen vertellen over het leven dat hem wacht. Een leven van teveel zijn, uitgespuugd worden door de samenleving, niet gewild zijn, als vuil behandeld worden.

Jozef en Maria zitten er machteloos bij. Zij weten ook niet goed waarom iedereen naar hun prille maar ook zorgelijke gezinsgeluk is komen kijken. En waarom er engelen zingen op dit nachtelijke uur. Ze maken zich zorgen over hun leven, en over de toekomst van dit kind. Wat moet er van hem worden...

Zo bezien is mijn kersttafereel een tafereel van zorgelijke, teleurgestelde en moedeloze mensen. Maar daar kan het niet mee eindigen. Want het kind dat hier in Bethlehem geboren wordt, zal later voorleven dat de kwetsbaarheid overwint, dat het uitzichtloze uitzicht krijgt, en dat de laatsten de eersten zullen worden. Bij een mens met die boodschap moet er tijdens zijn geboorte alvast iets gebeuren dat een voorbode, een richtingwijzer zal zijn voor wat hij later de mensheid zal bieden.

Maria is de eerste, in mijn Kerstverhaal. Zij trekt een van de kinderen van Lesbos op schoot, en laat de warmte van haar moederlijke gevoelens ook dat vreemde kind gelden. Ze realiseert zich dat de kinderen van Lesbos een voor een ook zó in liefde zijn geboren als haar eigen kind. Haar andere arm is ook nog vrij. Daar past ook een kind in.

Jozef begint een beetje onhandig een spelletje kiekeboe met een van de andere kinderen. Een heldere lach vult de stal. Andere kinderen haken aan bij het spel.

Een van de herders ziet de honger in de ogen van de kinderen. Hij vraagt ze straks even met hem mee te gaan, naar zijn armoedig onderkomen. Waar hij ook kinderen van hun leeftijd heeft. En waar vast nog wel iets te eten is. Een ander bedenkt zich dat hij thuis nog wat oude kleren heeft, en schapenvachten. Hij belooft ze de kinderen te brengen.

De koningen voelen zich steeds ongemakkelijker, met hun kistjes vol luxe kostbaarheden. Wat moet de baby in de kribbe ermee? Ze voelen dat wat hier

tussen deze arme mensen gebeurt, kostbaarder, kwetsbaarder is dan de geschenken die zij kunnen geven. Caspar, Melchior en Balthasar nemen een paar kinderen mee naar buiten, om ze de sterrenpracht te laten zien. Ze vertellen over de grootsheid van het heelal, en dat je je daarin toch geborgen kunt voelen. De engelen die nog rondzweven in de lucht zeggen tegen elkaar: 'we kunnen hier wel zo prachtig zingen, hoog in de hemel, maar laten we naar de aarde gaan, met onze blote voeten in de modder van de stal. Wie weet kunnen we dan lichtjes in de ogen van de kinderen toveren....'

En zo wordt die plek van teleurstelling en wanhoop, een plek van menselijke warmte en hulp. Zoals dat kan gebeuren tussen mensen. Ook in deze tijd. Het kindje Jezus ligt er wat verloren tussen. Als hij wat ouder is, zal Maria - die alles in haar hart heeft bewaard - hem het verhaal over de wonderlijke gebeurtenissen bij zijn geboorte vertellen. 'Dat was zó bijzonder'..., zal ze zeggen... 'Daar moet je later iets mee gaan doen, jongen!'

Maandag 21 september schoof bij de vaste bezoekers van de koffieochtend in Em-meloord, een meneer aan die zich voorstelde als Dirk Somsen. Hij is geabonneerd op de nieuwsbrief waarin hij over de koffieochtend had gelezen. Ik kwam met hem in gesprek en hij vertelde mij onder meer, lid te zijn van de Woodbrookers. Op mijn verzoek heeft hij onderstaand stuk geschreven over deze vereniging.

Henk Pippel

Woodbrookers? Wat is dat?

Door Dirk Somsen

Als ik iemand vertel dat ik lid ben van de Woodbrookers dan is de reactie vrijwel altijd: “Wat zeg je? Woodbrookers? Wat is dat”? Weinig mensen zijn bekend met het bestaan van de Vereniging Woodbrookers Barchem, kortweg VWB. Dat is jammer, want het is een vereniging die al meer dan honderd jaar bestaat en die in al die jaren voor diverse mensen heel veel heeft betekend en dat nog steeds doet.

Van Henk Pippel, penningmeester van de Vereniging van Vrijzinnigen Kampen-Noordoostpolder, kreeg ik de vraag iets over de Woodbrookers te vertellen. In het navolgende vertel ik iets over de historie en het wezenlijke van de Woodbrookers.

In het begin van de 20^e eeuw ging een aantal Leidse theologiestudenten naar Birmingham waar ze het centrum van de Quakers bezochten die daar bijeenkwamen in hun eigen gebouw de Lecture Hall. Deze studenten waren onder de indruk van de daar aange-troffen on-Nederlandse blijde geloofs-houding. De Quakers waren

geïnspireerd door religie, wetenschap en bleken sociaal bewogen te zijn.

Terug in Nederland richtten deze stu-denten in 1908 de Vereniging Wood-brookers in Holland op met de vol-gende doelstelling:

“Door onderlinge ontmoeting, in een geest van openheid, religieuze verbondenheid en maatschappelijke betrokkenheid, bij te dragen aan persoonlijke verdieping en aan maatschappelijke verantwoordelijkheid.”

Persoonlijke verdieping vond men toen belangrijk, maar men wilde geen

scherp omlijnde dogma's. Er was veel interesse in sociale vraagstukken. En dat is nog steeds zo.

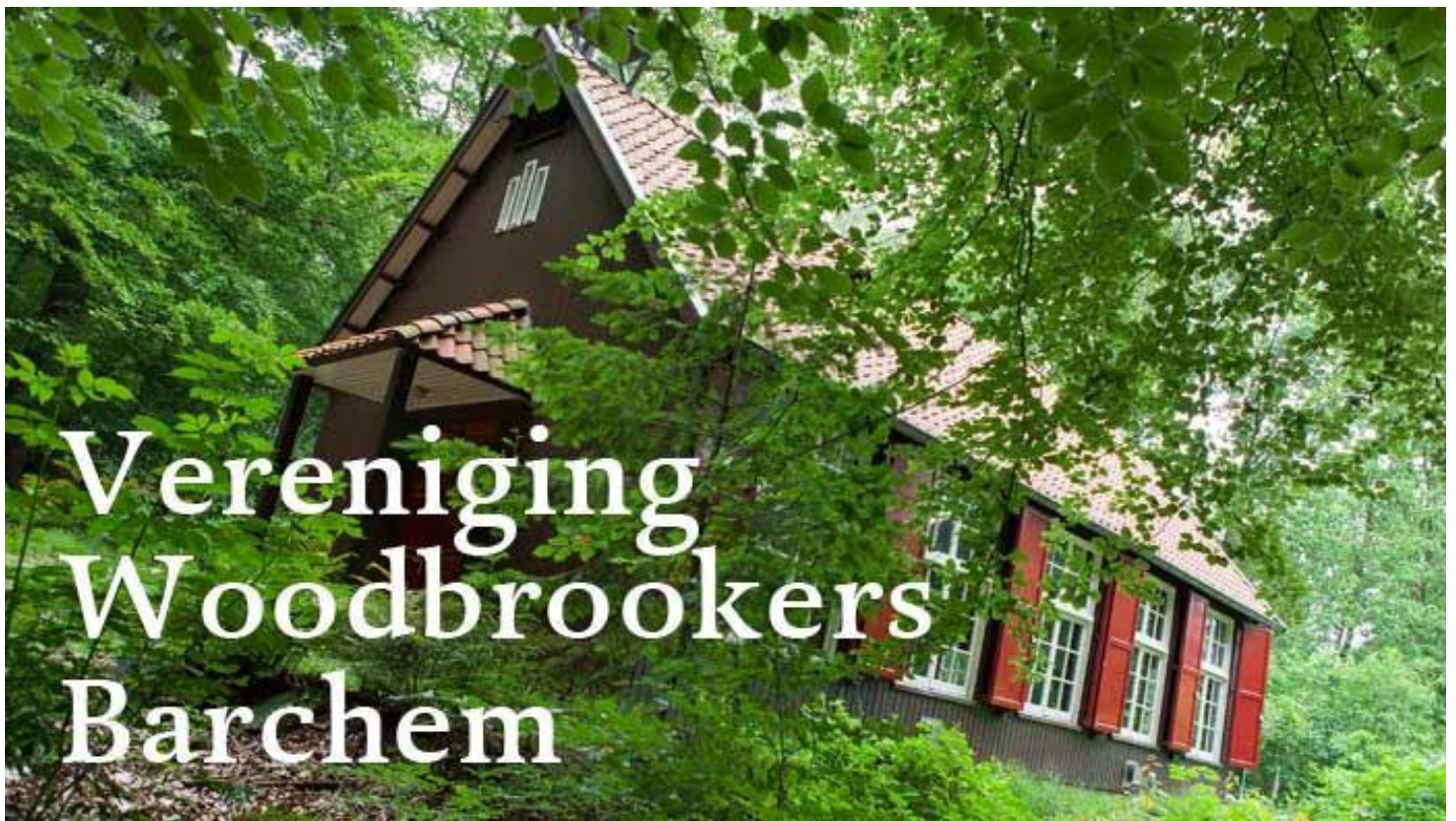
In 1910 startte deze vereniging met het cursuswerk. Even een greep uit het cursusaanbod in de loop van de tijd.

- *Volksontwikkeling*
- *Beeldhouwen in Barchem*
- *Ouder worden en oud zijn*
- *Spinoza*
- *Compassie*
- *Levinas*
- *Uitdagingen aan het begin van de 20^e eeuw – over uitputting en vervuiling van de aarde*
- *Schilderen in Barchem*

Van freule van Heeckeren kocht de vereniging haar landgoed nabij het dorp Barchem voor een bedrag dat als schenking kan worden gezien. En op dat landgoed werd in 1913 in opdracht van de vereniging een kapel gebouwd dat toen het Lezingenzaaltje werd genoemd. Deze kapel is een getrouwe kopie van de Lecture Hall.

Om de cursisten onderdak te kunnen bieden werden er in 1922 vier zogeheten slaaphuisjes gebouwd en die kregen de namen Mattheus, Marcus, Lucas, Johannes.

Het ging allemaal voorspoedig en daarom werd in 1924 het hoofgebouw het Woodbrookershuis gebouwd.

De theoloog Willem Banning was vele jaren voorzitter van de vereniging en heeft veel voor de vereniging betekend. Er was jarenlang een programmacommissie die cursussen en themaweekenden organiseerde in het Woodbrookershuis. In 2008 vierde de VWB haar 100-jarig bestaan.

Het Woodbrookershuis is naderhand uitgebreid met een patio voor bezoekers die wat meer comfort op prijs stellen. Ook zijn er studio's gebouwd voor mensen die zich in alle rust even willen terugtrekken of met een bepaalde taak bezig zijn.

De Woodbrookers hebben net als de kerken te maken met afnemende belangstelling en vergrijzing. Dat heeft ook financiële gevolgen. Om die het hoofd te bieden is besloten om van het Woodbrookershuis het Woodbrookehotel te maken. De door de VWB en huidige programmagroep georganiseerde activiteiten, zoals lezingen en cursusweekenden, vinden nu zowel in de kapel als in het hotel plaats.

Quakers

Zoals in het voorgaande is beschreven zijn de Woodbrookers geïnspireerd door de Quakers. Zij hebben het

gedachtegoed ingevuld met wat wel de joods-christelijke traditie wordt genoemd. In het bijzonder is er affiniteit met de meer vrijzinnig christelijke stromingen en met het religieus humanisme. Daarnaast is er openheid voor bronnen van wijsheid en geestelijk leven van andere tradities in de wereld. Gegeven de doelstelling blijft maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid belangrijk.

Het met elkaar als cursisten in een kring een tijdlang stil zijn in de kapel is van de Quakers overgenomen. Dit is een traditie geworden die als een wezenlijk bestanddeel van de identiteit van de Woodbrookers aangemerkt kan worden. Ik ervaar het altijd als waardevol.

Het tijdschrift van de Woodbrookers is WoodbrookersBerichten en voor wie meer informatie wil is er de website : www.woodbrookers.nl.

Jona online...

Door Anneke van der Velde

We leken zelf wel uit de buik van een walvis te komen; tijdens onze online gespreksgroep over Jona. De hoofden die zich in kleine vierkantjes bewegen, en een wazig beeld en haperend geluid voortbrachten, leken wel uit de diepte van de zee te komen. Het was de gespreksgroep 'Jona online', waarvoor zich mensen uit de Remonstrantse gemeenten Meppel en Hoogeveen, en de Vereniging van Vrijzinnigen uit Kampen hadden opgegeven. We wilden in vier avonden de vier hoofdstukken van het Bijbelboekje Jona lezen, en

met elkaar bespreken welke existentiële en actuele vragen eruit naar voren komen. Ingezet als avontuur, om na te gaan of we met elkaar online ook wezenlijke en vertrouwelijke gesprekken kunnen voeren.

Het eerste hoofdstuk van het Bijbelboekje Jona gaat erover, dat de profeet Jona door God naar Nineve wordt gezonden, maar linea recta de

tegenovergestelde richting uit gaat. Hij komt op een schip terecht, blijkt de oorzaak te zijn van een verschrikkelijke storm, en wordt overboord

gegooid. We bespraken met elkaar, of we zélf wel eens voor wat we voelden als onze bestemming waren weggevlucht, en hoe dat voelde. Eén voor één kwamen er prachtige verhalen uit de kleine vakjes op het scherm. Iemand vertelde over een ervaring waarbij ze zelf had gevoeld dat ze gevlucht was voor haar werkelijke bestemming, maar dat ze dat voor haar omgeving verborgen had weten te houden. Iemand vertelde dat 'je bestemming' zich vaak niet zo gemakkelijk laat zien in het leven, en dat de 'wetten en praktische bezwaren' vaak flink in de weg staan om je bestemming na te jagen. Door het ontkennen van je bestemming kun je jezelf wel heel erg overboord laten gooien, bracht iemand anders in. En ook werd er gesproken over de 'trekkracht van je bestemming'. Dat je bestemming niet altijd helder voor je is, maar dat je stapje voor stapje, intuïtief, soms in gebed, je weg gaat onder de zon van Gods bestemming.

Er werd levendig en geïnspireerd met elkaar gesproken. In de vakjes wezen de duimen naar boven en naar beneden, werden de microfoons op bevel op 'mute' gezet, en

werden de handen opgestoken als iemand iets wilde zeggen. Uiteraard werd er aan het einde van de bijeenkomst driftig gezwaaid. Tot de volgende week, waarin we met elkaar van gedachten wisselen over het verblijf van Jona in de buik van de grote vis.

Ik dacht aan de mens Jona. De kleine, weerbarstige profeet vele eeuwen voor Christus. In wiens verhaal wij zoveel herkennen wat betreft het vluchten, overboord gegooid worden, en toch weer op onze benen gezet worden om onze weg te vervolgen. Jona moest eens weten dat zijn kleinmenselijke ervaringen anno 2020 via de buik van de computer zouden worden gedeeld. Wazig en haperend, maar geïnspireerd en open. Omdat de ervaringen die in zijn verhaal verteld worden nog zo verrassend actueel zijn. Existentiële vragen, over een leven van een kleine mens met zijn God.

Wie weet gaan we ook in 2021 een gespreksgroep 'online' organiseren. Een uitnodiging daarvoor zal dan in hier of per mail verschijnen. U bent dan van harte welkom!

Er moeten mensen zijn

Er moeten mensen zijn die zonnen aansteken
Voordat de wereld verregent
Mensen die zomervliegers oplaten
Als 't ijzig wintert
En die confetti strooien tussen de sneeuwvlokken
Die mensen moeten er zijn

Er moeten mensen zijn die aan de uitgang van 't kerkhof ijsjes verkopen
En op de puinhopen mondharmonica spelen
Er moeten mensen zijn die op een stoel gaan staan
Om sterren op te hangen in de mist
Die lente maken van gevallen bladeren
En van gevallen schaduw licht

Er moeten mensen zijn die ons verwarmen
En die in een wolkeloze hemel
Toch in de wolken zijn
Zo hoog
Ze springen touwtje langs de regenboog
Als iemand heeft gezegd:
Kom maar in m'n armen
Bij dat soort mensen wil ik horen:
Die op het tuinfeest in de regen dansen
Ook als de muzikanten al naar huis zijn gegaan

Er moeten mensen zijn die op het grijze asfalt
In grote witte letters 'liefde' verven
Mensen die namen kerven in een boom vol rijpe vruchten
Omdat er zoveel anderen zijn die voor de vlinders vluchten
En stenen gooien naar 't lentebloem
Omdat ze bang zijn voor de bloemen
En bang zijn voor ik hou van jou

Ja, er moeten mensen zijn met tranen als zilveren kralen
Die stralen in het donker
En de morgen groeten
Als het daglicht binnenkomt op kousenvoeten
Weet je, er moeten mensen zijn die bellen blazen
En weten van geen tijd
Die zich kinderlijk verbazen
Over iets wat barst van mooiigheid

Ze roepen van de daken dat er liefde is en wonder
Als al die anderen schreeuwen: alles heeft geen zin

Dan blijven zij roepen: nee, de wereld gaat niet onder
En zij zien in ieder einde weer een nieuw begin

Zij zijn een beetje clown
Eerst het hart en dan het verstand
En ze schrijven met hun paraplu 'i love you' in het zand
Omdat ze zo gigantisch in het leven opgaan
En vallen en vallen en vallen en opstaan
Bij dat soort mensen wil ik horen:
Die op het tuinfeest in de regen blijven dansen
Ook als de muzikanten al naar huis zijn gegaan
De muziek gaat door
De muziek
Gaat
Door

TOON HERMANS

Preek zondag 11 oktober 2020: **Overweging**

Jasper van der Horst

De ziel. Wat is een ziel? Hebben wij een ziel? En als dat zo is, moet je er dan wat mee, hier en nu, in het dagelijks leven? Waar blijft de ziel, als het lichaam de laatste adem heeft uitgeblazen? Dat zijn zo een paar vragen die kunnen opborrelen, als je gaat nadenken over de ziel. Geen gemakkelijke vragen, en vooral: geen gemakkelijke antwoorden. Het zijn misschien niet de vragen waar u iedere dag mee bezig bent, maar toch, ik kan me ook voorstellen dat het u soms wel bezighoudt. Als iemand is overleden, als je iemand mist, dan kan het dichterbij komen.

Ik ging op zoek naar informatie en ontdekte dat het heel veel mensen wél bezighoudt. Er wordt nog steeds heel veel

W A T I S E E N Z I E L ?

Jasper van de Horst heeft tijdens zijn stageperiode bij de VvV als pastoraal medewerker mij verschillende malen bezocht. Ik heb er veel aan gehad, om met hem levensvragen door te spreken. Naar aanleiding van gebeurtenissen in mijn leven kwam de vraag bij mij op, waar de ziel blijft bij het sterven van het lichaam. Hij beloofde daar een antwoord op proberen te geven in de overweging van 11 oktober 2020. Ik wil u deze doorworstelde preek niet onthouden en geef de boodschap graag aan u door.

Piety van den Berg-de Hoop

over nagedacht en geschreven over de ziel. Ik kwam een boekje tegen van Martine Oldhoff¹, een dun boekje, dat een voorloper is van een proefschrift waar zij aan werkt. In haar onderzoek gaat zij op zoek naar de hedendaagse betekenis van de ziel. De ziel wordt veel gebruikt in het hedendaagse taalgebruik, maar wat ermee wordt bedoeld, is niet zo duidelijk, niet zo eenduidig. Zij constateert dat er eeuwenlang sprake was van herkenbare en gemeenschappelijke taal in de theologie en in de kerk, als het ging over de ziel. Dat is niet meer zo. Zeker niet in vrijzinnige kringen, zou ik er aan willen toevoegen. Nu zou ik niet willen proberen een voor ons passende definitie van de ziel te geven. Wat ik wel kan doen, is een paar gedachtes aanreiken.

Wij zijn ons brein

Wat kun je zeggen over de ziel? Als eerste het eenvoudigste antwoord, dat van de hedendaagse wetenschap. Daar kun je niet omheen. De hersenwetenschapper Dick Swaab schreef een boek met die beroemde titel: wij zijn ons brein. Alles wat wij als mens meemaken, is terug te voeren op onze hersenen. Dat geldt ook voor de geestelijke dimensie van het leven. Als je bijvoorbeeld gaat mediteren, en via meditatie op zoek gaat naar je ziel, dan is dat ook een activiteit van de hersenen. De activiteit van die 100 miljard hersencellen, dat is allesbepalend. Praten over de ziel is volgens Swaab

onzinnig, Hij noemt het zelfs arrogant. Zo diepzinnig zijn we heus niet, of zo belangrijk dat er wel iets van ons móet overblijven. We kunnen wel wensen dat we meer zijn dan een dier, of dat er meer van ons overblijft, maar dat is niet zo.

Een onsterfelijke ziel

Een totaal ander antwoord hebben we kunnen lezen in de tekst van Willem Glaudemans. Ook een hedendaags antwoord, maar met een geheel andere invalshoek. Glaudemans beschrijft de ziel als het centrum, als de essentie van wie je bent. Het is een bron van licht en kracht. De ziel maakt een reis door de tijd en de eeuwigheid en dompelt zich telkens onder in de wereld van de stoffelijkheid.

Het woord 'reïncarnatie' noemt hij niet, maar daar lijkt het wel op. De gedachte van Glaudemans sluit aan bij oosterse religies, die er vanuit gaan dat een niet-lichamelijk deel van een levend wezen niet verdwijnt, maar opnieuw geboren wordt, in een ander levend wezen. Hoe dat precies gaat, daarin lopen de verschillende tradities uiteen. De ene zegt dat bij elke incarnatie een hoger niveau wordt bereikt, tot de ziel uiteindelijk bevrijd wordt. Terwijl een ander zegt dat er sprake is van een oneindige cyclus, of ook van achteruitgang. Maar zeker is wel dat er een ziel is, die verder gaat als het lichaam er niet meer is. Iets dichter bij

¹ Martine Oldhoff, Kijk op de ziel (2020).

huis, maar wel lang geleden, hebben de Griekse filosofen nagedacht over de ziel. Plato ging uit van het idee dat er een ziel is, een ziel die los van het lichaam bestaat, die onsterfelijk is. Aristoteles zag het net een beetje anders. Hij zei dat de ziel niet los van het lichaam kan bestaan. Alles bestaat uit vorm en materie en de ziel is niet los verkrijgbaar.

'Ik'

Ook in de christelijke traditie is de ziel ruimschoots aanwezig. Maar niet zo eenvoudig als het op het eerste gezicht lijkt. Als je er naar op zoek gaat in de bijbel, verschilt het heel erg per vertaling hoe vaak je het woord tegenkomt. In een vertaling die dicht bij de brontaal blijft, zoals de Statenvertaling en de Naardense bijbel, komt het woord 'ziel' heel vaak voor. In vertalingen die meer gericht zijn op de hedendaagse lezer, zoals de Nieuwe bijbelvertaling en de Bijbel in gewone taal, komt de ziel veel minder voor. Volgens Martine Oldhoff wordt die keuze gemaakt, omdat het woord 'ziel' vanuit de oorspronkelijke tekst meer betekenissen kan hebben. Wij zijn geneigd bij 'ziel' gelijk te denken aan zoiets als een onsterfelijke kern die voortleeft na de dood. Dat kan heel treffend zijn, maar die betekenis hoeft het lang niet altijd te hebben. Daarom kiezen vertalers voor andere woorden, als zij het beter vinden die eerste associatie met een onsterfelijke kern te vermijden. Martine Oldhoff kiest zelf voor een eigen omschrijving van de ziel. Zij noemt het: datgene waarnaar ik

verwijs wanneer ik 'ik' zeg. Dus niet alleen maar een deeltje in mij, maar mijn hele ik, mijn hele wezen, met alle mooie en minder mooie kanten.

Ongrijpbaar

Wat kunnen we nu zeggen over de ziel? De antwoorden zijn nogal divers. Een conclusie is moeilijk te trekken, daar ga ik me althans niet aan wagen. Ik merk wel dat ik een voorkeur heb. Het verhaal van de wetenschap, dat is heel duidelijk, geen speld tussen te krijgen, maar voor mij toch te eenzijdig. Zijn we echt niet meer dan ons lichaam, onze hersenen, onze cellen? Dan biedt zo'n beschrijving van Glaucomans meer perspectief. Tegelijk voel ik me daar ook niet helemaal thuis, of in oosterse religies. Die weten me allemaal veel te goed hoe het zit. Dan heb ik toch liever een omschrijving zoals van Martine Oldhoff. "Datgene waarnaar ik verwijs wanneer ik 'ik' zeg." De ziel, dat ben je zelf. En tegelijk is het meer dan dat. Het is de stem in jezelf. Het is de verbinding met de bron waar je uit voortkomt. De verbinding met generaties die zijn geweest en die nog komen. Zo blijft de ziel ongrijpbaar. Ik las ergens: "De ziel zit in een lichaam, zoals de sfeer in een feestje." En nog een andere: "De ziel is een venster in de taal. Als het open gaat, laat het iets zien van wat echt belangrijk is."

Een oude tekst

Zo kom ik bij mijn tweede gedachte: wat het oplevert, als je spreekt over de ziel.

De ziel opent een ander perspectief, een venster met een ander uitzicht. Een andere dimensie in de werkelijkheid, buiten ruimte en tijd. Buiten de wereld van materie en macht en wetenschap, waar we zo vertrouwd mee zijn en waar zo gevangen in kunnen zitten. We hebben die oude tekst gelezen, uit de bijbel: psalm 42. De dichter van die psalm gaat in gesprek met zichzelf, met zijn eigen ziel, of haar eigen ziel. “Wat ben je bedroefd, mijn ziel, en onrustig in mij.” Ze zit er helemaal doorheen. Tranen heeft ze, dag en nacht. Weemoed, naar hoe mooi het vroeger was. Van de mensen om haar heen kan ze geen steun verwachten, integendeel. Ze staat er helemaal alleen voor, door God en mensen verlaten. Zo is ze in gesprek met haar ziel. De ziel, waar ze de ellende zo diep voelt, de onrust en het verdriet. De ziel, dat is niet dat ene onsterfelijke dingetje in zichzelf, ze is het helemaal, haar hele wezen. En de ziel, dat is tussendoor, en tegelijk waar ze verbinding voelt. De ziel verbindt haar met het goddelijke, met hoop en toekomst. Het is het refrein van deze psalm, in vers 6 en vers 12: “Wat ben je bedroefd, mijn ziel, en onrustig in mij. Vestig je hoop op God, eens zal ik hem weer loven, mijn God die mij ziet en redt.”

Perspectief

Het zijn woorden van een gelovige, lang geleden opgeschreven. Ik weet niet of ik het zo zou zeggen en zo zou voelen. Wat me erin aantrekt, is dat andere perspectief. We zijn zo gewend aan de

natuurwetten van deze wereld, aan de feiten, aan wat we zien en horen. Dat is de wereld waarin we leven en waarin we gevangen zitten. In die wereld treft ons de onrust en daar zoeken we de oplossing. Als de economie hapert, gaan we de economie aanjagen. Als een ziekte ons bedreigt, gaan we die bestrijden met ziektekiemen. Als we geen vertrouwen hebben in onze leiders, klinkt de roep om sterkere leiders. Als de één een wapen aanschaft, zet de ander er een nog groter wapen tegenover. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Steeds weer een koekje van eigen deeg. We blijven in dezelfde kringetjes ronddraaien. De ziel is een venster, het opent een ander perspectief. Zicht op een andere wereld. We komen daar niet bij door te denken en te filosoferen, door het met beide handen vast te pakken. We moeten een omweg nemen. Wat we nodig hebben is de openheid om anders te kijken. Door verhalen en mythen, zoals dat al eeuwenlang wordt doorgegeven. Door je open te stellen voor iemand die anders is dan je zelf bent. Door de bereidheid te leren van generaties voor ons. Door kunst, door muziek. Ik sluit af met een lied van Tracy Chapman, een Amerikaanse singer-songwriter, Afro-Amerikaans. Ze zingt over het leven van haar moeder. Haar moeder had geen gemakkelijk leven, het leven was hard voor haar. Zo leerde ze wat echt belangrijk is. Wat je dan nog hebt, is je ziel.

All that you have is your soul.